

תורה אור • פרשת משפטים • מאמר 3

שש שנים יעבד

”שש שנים יעבוד”

התורה והמצוות של כל יום נעשות ל”ימים” — לבושים שמורידים את מה שלמעלה מהזמן אל תוך הזמן, כדי שהנשמה תוכל להשיג אלוקות ולהתרומם אל מקור החיים. גם את הלושים צריך לעבד ולכבס, באמצעות תפילה שבה הדעת הופכת את המידות: אלה שש שנות עבודתו של העבד, שש אלפי השנים שלפני מנוחת האלף השביעי.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/torah-ohr/mishpatim/3

הנקודה

התורה והמצוות של כל יום נעשות ל"ימים" — לבושים שמורידים את מה שלמעלה מהזמן אל תוך הזמן, כדי שהנשמה תוכל להשיג אלוקות ולהתרומם אל מקור החיים. גם את הלבושים צריך לעבד ולכבס, באמצעות תפילה שבה הדעת הופכת את המידות: אלה שש שנות עבודתו של העבד, ששת אלפי השנים שלפני מנוחת האלף השביעי.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

בקריאת דין העבד העברי, "שש שנים יעבד", כמתאר את עבודת ה', המאמר שואל מה הופך אדם ל"עובד אלקים" ולא רק לצדיק. הוזהר מכנה את ימיו של האדם לבושים: התורה והמצוות של כל יום נעשות לבושים, שדרכם יכולה הנשמה ליהנות מזיו השכינה. המצוות מושרשות למעלה מהזמן, למעלה מ"גופו של המלך", ורק כשהן יורדות אל תוך הזמן — כשם שמשל מנגיש רעיון נשגב — יכולה הנשמה להשיג אותן. כשהיא קשורה בלבושים האלה כאבן בקלע, הנשמה מתרוממת אל "מקור החיים". "יעבד" פירושו גם עיבוד: יש לנקות ולכבס את הלבושים. הדבר נעשה כשהמידות מתהפכות מחושך לאור באמצעות הדעת, הנמשכת על ידי משה, הרועה הנאמן, ומתגלית בתפילה באמצעות התבוננות; כך התפילה, "עולת תמיד", מעלה לה' את התורה והמצוות של אותו יום. כל זה שייך לששת אלפי השנים; באלף השביעי העבד יוצא לחופשי "חינם", בלי מצוות, ונכנס למנוחה. בהגהה מוסבר מדוע גם הדעת העליונה נקראת "בהמה".

מבנה

1	ימים כלבושים	11
באמצעות הדעת נעשה האדם "עובד אלקים". התורה והמצוות של כל יום נעשות ל"ימים" — לבושים הנמשכים ממה שלמעלה מהזמן אל תוך הזמן, כדי שהנשמה תוכל להשיג את זיו השכינה ולהתרומם, כשהיא קשורה בהם כאבן בקלע, אל מקור החיים. שש השנים הן ששת אלפי השנים.		
2	עיבוד הלבושים וכיבוסם	3-21
"יעבד" פירושו גם עיבוד: יש לנקות ולכבס את הלבושים. זהו היפוך המידות באמצעות הדעת, הנמשכת על ידי משה, הרועה הנאמן, ומתגלה בתפילה באמצעות התבוננות, כדי שהתורה והמצוות של היום יעלו לה'.		
3	ששת אלפי השנים והאלף השביעי	41
הזיכור באמצעות התפילה שייך לששת אלפי השנים, שבהן הצדיקים הולכים מחיל אל חיל בלי מנוחה. באלף השביעי העבד יוצא לחופשי "חינם", בלי מצוות, ונכנס למנוחה שאין אחריה עלייה נוספת.		
4	הגהה: מדוע הדעת העליונה נקראת "בהמה"	8-51
התניא אומר שלפני ה' אפילו הדעת העליונה היא כ"בהמות", אף שגם הדעת התחתונה של אצילות היא "אדם". המידות שלמעלה מהשכל, שבכתר, הנמשכות באמצעות הדעת העליונה, הן "בהמה רבה" שלמעלה מ"אדם"; אך ביחס לאין סוף הן "בהמה", כשם שכתר, אור טהור, הוא "שחור".		

עובד אלקים עובד אלקים

מן הפסוק "בין עובד אלקים לאשר לא עבדו". שניהם עשויים להיות צדיקים; המאמר מזהה את העבודה עם "עיבוד" לבושי הנשמה באמצעות הדעת.

ימים כלבושים יומין ולבושין

התורה והמצוות שנעשות בכל יום יוצרות לבושים לנשמה, ויום שאין בו מצווה מותיר את הלבוש חסר. מכיוון שהן מלוכשות בזמן, הנשמה יכולה להשיג באמצעותן את מה שלמעלה מהזמן.

עיבוד עבוד עורות

את "עיבוד" קוראים גם במשמעות של עיבוד עורות: יש לנקות את הלבושים של התורה והמצוות מן הפסולת ולכבסם, עד שיהיו בהירים ונקיים.

היפוך המידות התהפכות המדות

הפיכת המידות מחושך לאור וממר למתוק, באמצעות "מי" הדעת, הנקודה הפנימית של המידות. זהו כיבוס הלבושים.

דעת דעת

התקשרות עמוקה ומורגשת לאלוקות. היא נמשכת על ידי משה, "הרועה הנאמן", ומתגלה בתפילה באמצעות התבוננות.

עולת תמיד עולת תמיד

כינוי לתפילה: כשם שהעולה עולה, כך התורה והמצוות של היום כולו עולות לה' באמצעות התפילה.

בהמה רבה בהמה רבה

המידות שלמעלה מהשכל, שבכתר, הנמשכות באמצעות הדעת העליונה. הן למעלה מ"אדם", אך נקראות "בהמה" ביחס לאין סוף.

קטע 1 • 11

ימים כלבושים

1 שש שנים יעבד¹. פיי עיי המשכת הדעת יוכל להיות בחינת לעבדו להיות עובד אלקים שיש הפרש גדול² בין עובד אלקים לאשר לא עבדו³ הגם שהוא צדיק

”שש שנים יעבד”. פירושו, שעל ידי המשכת הדעת יכולה להיות בחינת ”לעבדו” — להיות עובד אלקים. יש הבדל גדול בין ”עובד אלקים” לבין ”אשר לא עבדו”, אף שהוא צדיק,

המאמר פותח בפסוק על העבד העברי, ”שש שנים יעבד”, ומפרש את העבודה כעבודת ה'. באמצעות הדעת — הכרה עמוקה ומורגשת בה' הנמשכת אל האדם — הוא יכול להיות ”עובד אלקים”, מדרגה שמעבר להיותו צדיק: הפסוק במלאכי מבחין בין ”עובד אלקים” ל”אשר לא עבדו”, וגם השני עשוי להיות צדיק.

כמ”ש בגמ’⁴ הובא בתניא⁵ (פ’ ט”ו) והענין דהנה כתיב ימים יוצרו.⁶ וכתוב ואברהם זקן בא בימים באינן יומין⁷ עלאין.

כמו שכתוב בגמרא, המובאת בתניא (פרק ט”ו). והעניין [הוא כך]: הנה כתוב ”ימים יוצרו”, וכתוב ”ואברהם זקן בא בימים” — באותם ימים עליונים.

הגמרא (חגיגה ט, ב), המובאת בתניא, פרק ט”ו, מסבירה ששניהם צדיקים גמורים, אך מי שחוזר על לימודו מאה פעמים אינו דומה למי שחוזר עליו מאה ואחת פעמים. כדי להסביר מה מוסיפה העבודה, המאמר פונה לשני פסוקים על ”ימים”: ”ימים יוצרו” ו”ואברהם זקן בא בימים”, שהזוהר מפרש כ”אותם ימים עליונים”.

והיינו היומין הם לבושים הנעשים להנשמה מהתורה ומצות⁸ בכל יום דוקא. ואם חסר יום אי בלא מצוה חסרא לבושא⁹ כו’.

כלומר, הימים הם לבושים הנעשים לנשמה מן התורה והמצוות של כל יום דוקא. ואם חסר יום אחד בלי מצווה — ”חסרא לבושא”, הלבוש חסר, וכו’.

ה”ימים” האלה הם לבושים לנשמה, הנעשים מן התורה והמצוות של כל יום מסוים. יום שחולף בלי מצווה מותיר את לבוש הנשמה חסר.

והיינו שלבושים אלו¹⁰ הם כדי שתוכל הנשמה להנות מזיו השכינה ולאשתאבא בגופא דמלכא¹¹ שזהו עיי לבושים אלו הנעשים מהתומ”צ ששרשן מאד נעלה מבחי גופא דמלכא¹² ממש רק שירדו להיות לבושים

כלומר, הלבושים האלה נועדו לכך שהנשמה תוכל ליהנות מזיו השכינה ולהשתאב בגופא דמלכא — להיבלע בגוף המלך. הדבר נעשה באמצעות הלבושים האלה, העשויים מן התורה והמצוות, ששורשם נעלה הרבה מבחינת גופא דמלכא ממש; אלא שהם ירדו כדי להיות לבושים

הלבושים מאפשרים לנשמה ליהנות מזיו השכינה ולהיות ”משתאב בגופא דמלכא”, ביטוי של הזוהר לכך שהנשמה נכללת באלוקות. ואף על פי כן, התורה והמצוות שמהן נעשים הלבושים האלה מושרשות למעלה הרבה מ”גופא דמלכא”; הן ירדו כדי לשמש לבושים.

(והוא ע"ד המשכת המשל שעל ידו יושג הנמשל) וכיון שכך הוא דוקא כשנעשו בכל יום שתחת הזמן דוקא שהלבושים נמשכו משרשן שלמעלה מהזמן להתלבש בבחי' הזמן כדי שתוכל הנשמה להשיגם.

(בדומה להמשכת משל, שבאמצעותו אפשר להבין את הנמשל). ומכיון שכך, דווקא כאשר הם נעשים בכל יום, שהוא בתוך הזמן דווקא, הלבושים נמשכים משרשם שלמעלה מהזמן ומתלבשים בבחינת הזמן, כדי שהנשמה תוכל להשיג אותם.

כשם שמשל מוריד רעיון נעלה לרמה שבה אפשר להבין אותו, כך המצוות יורדות ונעשות לבושים שהנשמה יכולה להשיג. זו הסיבה שהן נעשות יום אחר יום, בתוך הזמן: הן נמשכות משרשן שלמעלה מהזמן אל תוך הזמן, וכך נעשות בהישג ידה של הנשמה.

משא"כ כמו שהן בשרשן ומקורן למעלה מהזמן אין ביכולת הנשמה להשיגם במכ"ש וק"ו שאינה יכולה להשיג הזיו בלתי הלבוש כו' וכ"ש המצוה עצמה.

אבל כפי שהם בשורשם ובמקורם שלמעלה מהזמן, אין הנשמה יכולה להשיג אותם; וכל שכן וקל וחומר, שהרי אינה יכולה להשיג את הזיו בלי הלבוש וכו', וכל שכן את המצווה עצמה.

בשורשם, למעלה מהזמן, הלבושים אינם בהישג ידה של הנשמה. הדבר נלמד בקל וחומר: הנשמה אינה יכולה להשיג אפילו את זיו השכינה בלי לבוש, ולכן ודאי שאינה יכולה להשיג את מה ששורשו נעלה מ"גופא דמלכא", ועל אחת כמה וכמה שאינה יכולה להשיג את המצווה עצמה.

רק ע"י שהמצוה ירדה להיות בבחי' לבוש ומשל יכולה להשיגה ועל ידה תשיג הזיו כו'

אלא רק מפני שהמצווה ירדה ונעשתה בבחינת לבוש ומשל, היא יכולה להשיג אותה, ובאמצעותה תשיג את הזיו וכו'.

רק משום שהמצווה ירדה ונעשתה לבוש ומשל, הנשמה יכולה להשיג אותה, ובאמצעותה להשיג גם את הזיו.

ולכן נקי' יומין שנתלבשו בבחי' הזמן שאז יכולת הנשמה להשיגה (ועמ"ש בד"ה בשעה שהקדימו ישראל¹³ נעשה ע"פ עת לכל חפץ תחת השמים¹⁴ כו').

ולכן הם נקראים "ימים", מפני שהתלבשו בבחינת הזמן, שאז הנשמה יכולה להשיג אותם. (ועיין במה שנתבאר במאמר המתחיל "בשעה שהקדימו ישראל נעשה", על הפסוק "עת לכל חפץ תחת השמים" וכו').

לכן הלבושים נקראים "ימים": הם מתלבשים בזמן, שבו הנשמה יכולה להשיג אותם. הסוגריים מפנים למאמר בלקוטי תורה, במדבר, על "עת לכל חפץ תחת השמים", המסביר מדוע למצוות, אף שהן רצון ה', יש זמנים קבועים.

וזהו והיתה נפש אדוני¹⁵ צרורה בצרור החיים. פי' צרור כמו שצוררים אבן במרגמה.¹⁶ ועיי' זורקים אותו למעלה.

וזהו [פירוש] "ונפש אדוני תהיה צרורה בצרור החיים". "צרורה" היא כמו שקושרים אבן בקלע, ועל ידי כך זורקים אותה כלפי מעלה.

ברכתה של אביגיל לדוד, שנפשו תהיה "צרורה בצרור החיים", מוסברת באמצעות דימוי של אבן הקשורה בקלע: לאחר שקושרים אותה בו, אפשר להטיל את האבן כלפי מעלה.

כך כדי שתהיה הנשמה עולה מעלה מעלה במקור החיים¹⁷ הוא עיי' היומין ולבושין דתומ"צ.¹⁸ וזהו ענין שש שנים יעבד.

כך גם, כדי שהנשמה תעלה מעלה מעלה אל מקור החיים, הדבר נעשה באמצעות הימים והלבושים של תורה ומצוות. וזהו עניינו של "שש שנים יעבוד".

כך גם הנשמה מתרוממת מעלה מעלה אל מקור החיים באמצעות היותה קשורה בימים ובלבושים של תורה ומצוות. זה, אומר המאמר, פירושו של "שש שנים יעבוד".

השש שנים הם הזמן שית אלפי שני^{19,20} דהוי עלמא²¹ שבמשך זמן זה ניתן קיום התומ"צ. כי היום לעשותם²² כל משך זמן הנ"ל:

שש השנים הן תקופת "ששת אלפי השנים שהעולם מתקיים", שכן במשך תקופה זו ניתנה האפשרות לקיים תורה ומצוות. שהרי "היום לעשותם" [חל על] כל משך הזמן האמור.

שש השנים מסמלות את ששת אלפי השנים שבהן העולם מתקיים — התקופה שניתנה לקיום תורה ומצוות. הפסוק "היום לעשותם" מתפרש כחל על כל התקופה הזאת.

קטע 2 • 21-3

עיבוד הלבושים וכיבוסם

² אך פי' וענין יעבוד הוא לשון עבוד עורות. שעיי' העבוד משתנים הרבה למעליותא כך בענין לבושים הנ"ל צריך להיות עבוד שצריך לנקותן מכל פסולת הנופל

אלא שפירושו וענינו של "יעבוד" הוא לשון עיבוד עורות. באמצעות העיבוד הם משתנים מאוד לטובה. כך גם כיחס ללבושים שהוזכרו לעיל: צריך לעבדם, כלומר לנקות אותם מכל פסולת שנדבקה בהם.

המאמר מפרש כעת את "יעבוד" כקשור לעיבוד עורות, שהופך עור גולמי לעור משוכה. גם הלבושים של תורה ומצוות זקוקים לעיבוד כזה: יש לנקות אותם מכל הפסולת שנדבקה בהם.

בהן ולרחוץ ולכבס אותן וכמשל הלבוש הגשמי שרוחצין ומכבסין אותו במים טהורים אזי יהיה צח ונקי משא"כ אם לא יכבסו אותן לא יהיו נקיים ויפים.

ולרחוץ ולכבס אותם, כפי שממחישה הדוגמה של בגד גשמי, שרוחצים ומכבסים במים טהורים; אז הוא נעשה צח ונקי. לעומת זאת, אם לא יכבסו אותו, הוא לא יהיה נקי ויפה.

כמו בגד גשמי שנשטף במים טהורים, לבושי הנשמה נעשים צחים ונקיים רק כאשר מכבסים אותם; אם משאירים אותם בלא כיבוס, הם לא יהיו נקיים ויפים.

3 וזהו ההפרש בין עובד אלקים לאשר לא עבדו²³. ועבוד וכבוס זה הוא ע"י התהפכות המדות מחשוכא

לנהורא וממיררו למיתקו והתהפכות המדות הוא ע"י מי הדעת שהדעת היא פנימיות המדות

וזהו ההבדל בין "מי שעובד את ה'" לבין "מי שלא עבדו". עיבוד וכיבוס אלה נעשים באמצעות הפיכת המדות מחושך לאור וממר למתוק. הפיכת המדות נעשית באמצעות מי הדעת, שכן הדעת היא פנימיות המדות,

"עיבוד" זה הוא שמבחין בין "מי שעובד את ה'" לבין "מי שלא עבדו". הוא מתבטא בהפיכת הרגשות מחושך לאור וממר למתוק, וההפיכה הזאת נעשית באמצעות "מי" הדעת, שכן הדעת היא הליבה הפנימית של הרגשות.

והיינו ג"כ ע"י משה רעיא מהימנא שנאמר בו ונתתי עשב²⁴ כו'. וגם מרחיצן ומכבסן במים עליונים מעבר הנהר כו'.

וזה נעשה גם באמצעות משה, הרועה הנאמן, שעליו נאמר: "ונתתי עשב" וכו'. והוא גם רוחץ ומכבס אותם במים עליונים, מעבר הנהר וכו'.

הדעת נמשכת באמצעות משה, "הרועה הנאמן": הפסוק "ונתתי עשב בשדך לבהמתך" נדרש על עבודתו, כשהעשב הוא הדעת הניתנת לנשמות המכונות "בהמה". כמו רועה, הוא גם רוחץ ומכבס אותן במים עליונים "מעבר לנהר", שאותם מבאר המאמר הקודם כמדרגה שמעל להשגה שכלית, שבה שורש הנשמות.

וכמ"ש כעדר הרחלים²⁵ (שהם זרע בהמה)²⁶ שעלו מן הרחצה כו' רוחצות בחלב.²⁷ (עמ"ש ע"פ שיניך כעדר הרחלים²⁸ כו' ע"ש).

וכמו שכתוב: "כעדר הרחלים" — שהן זרע בהמה — "שעלו מן הרחצה" וכו', "רוחצות בחלב". (ראו מה שנתבאר על הפסוק "שיניך כעדר הרחלים" וכו'; עיינו שם.)

שיר השירים מדבר על "עדר רחלים שעלו מן הרחצה"; הרחלים, בהיותן בהמות, מייצגות את "זרע בהמה" — נשמותיהם של בריאה, יצירה ועשייה, שהרועה רוחץ. "רוחצות בחלב", מפסוק אחר בשיר השירים, מוסיף לתמונה, וההערה שבסוגריים מפנה למאמר על פסוק זה בלקוטי תורה, שיר השירים.

וזהו ענין לבון הלכתא כו'. וזהו ע"י התפלה שאז הוא שעת הכושר להיות גילוי הדעת בהתבוננות כו' וזהו ענין "ליבון הלכתא" וכו'. וזה נעשה באמצעות התפילה, שכן אז היא שעת הכושר להתגלות הדעת באמצעות התבוננות וכו',

הביטוי "ליבון הלכתא", שפירושו בירור ההלכה, שייך לאותו רעיון של רחיצה עד שהדברים נקיים. כיבוס זה נעשה באמצעות התפילה, שהיא שעת הכושר להתגלות הדעת באמצעות התבוננות בגדולת ה'.

וכמו שאנו אומרים בש"ע אתה חונן לאדם דעת כו' ועי"ז נזדככו הלבושים ולכן נק' התפלה עולת תמיד שהתומ"צ של כל היום עולים לה' ע"י התפלה.

וכמו שאנו אומרים בתפילת שמונה עשרה: "אתה חונן לאדם דעת" וכו'. ובאמצעות זאת הלבושים מזדככים. לכן התפילה נקראת "עולת תמיד", משום שהתורה והמצוות של כל היום עולות לה' באמצעות התפילה.

גם בתפילת שמונה עשרה אנו מבקשים זאת: "אתה חונן לאדם דעת". באמצעות התפילה הלבושים מזדככים, ולכן התפילה נקראת "עולת תמיד": כשם שהעולה עולה, כך באמצעות התפילה עולות לה' התורה והמצוות של כל היום.

קטע 3 • 41

ששת אלפי השנים והאלף השביעי

4 והיינו לפי שע"י התפלה הם מתעבדים ומיתקנים. וכ"ז הוא בשית אלפי שני דהוי עלמא. וזהו שש שנים יעבד²⁹ ועי"ז אמרו צדיקים אין להם מנוחה³⁰ ילכו מחיל אל חיל^{31,32} וכו'.

כלומר, משום שבאמצעות התפילה הם מעובדים ומתוקנים. וכל זה הוא ב"ששת אלפים שנה שהעולם קיים". וזהו "שש שנים יעבד". ועל כך אמרו: "צדיקים אין להם מנוחה, ילכו מחיל אל חיל" וכו'.

התפילה היא המקום שבו הלבושים "מעובדים" ומתוקנים, וכל זה שייך לששת אלפים שנות העולם, ל"שש שנים" של העבד. לכן נאמר שלצדיקים אין מנוחה: הם ממשיכים ללכת "מחיל אל חיל", ועולים עוד ועוד.

אבל ובשביעית באלף השביעי יצא לחפשי חנם. חנם בלא מצות^{33,34} שאז יהיה מנוחה לחיי העולמים³⁵ שאין עוד עלייה למעלה הימנה:³⁶

אבל "ובשביעית" — באלף השביעי — "יצא לחופשי חנם". "חנם", כלומר בלי מצוות, שכן אז תהיה מנוחה לחיי העולמים, כי לא תהיה עוד עלייה גבוהה ממנה.

"ובשביעית יצא לחופשי חנם" שבפסוק מתייחס לאלף השביעי. "חנם" פירושו "בלי מצוות", כפי שמפרש הספרי את המילה: אז תהיה מנוחה לחיי העולמים, משום שלא תהיה עוד עלייה מעבר לה.

קטע 4 • 51-8

הגהה: מדוע הדעת העליונה נקראת "בהמה"

5 הגה"ה

הגהה.

הכותרת מציינת הגהה — הערת אנב המובדלת מן הטקסט העיקרי. היא עוסקת במונח "בהמה", המשמש בדיון זה לתיאור נשמות ומדרגות.

6 עיין בתניא פ' מ"ו ע"פ בהמות הייתי עמך³⁷ כו' ולא ארגיש כו' ומ"ש בהמות לשון רבים לרמז

עיינו בתניא, פרק מ"ו, על [הפסוק] "הייתי כבהמות עמך" וכו', "ולא ארגיש" וכו': "ומה שנאמר 'בהמות' בלשון רבים בא לרמוז"

ההגהה פותחת בדברי התניא, פרק מ"ו, על הפסוק "הייתי כבהמות עמך". התניא מפרש שהנפש מודה שאינה מרגישה את ההתקשרות שלה עם ה', ובכל זאת "ואני תמיד עמך", ולאחר מכן מעיר על כך שנאמר "בהמות" בלשון רבים.

כי לפנינו ית' כם בחיי דעת עליון הכולל חו"ג נדמה כבהמות³⁸ כו' עכ"ל. ולכאורה קשה לפמ"ש שאפי' ד"ת דאצי' נקי זרע אדם.³⁹

"שלפניו ית' גם בחינת דעת עליון, הכוללת חסד וגבורה, נדמית כבהמות" וכו', עד כאן לשונו. ולכאורה קשה לפי מה שנתבאר, שאפילו דעת תחתון דאצילות נקראת "זרע אדם".

התניא אומר שלפני ה' גם דעת עליון, הכוללת חסד וגבורה, היא כמו "בהמות". (בדפוס נדפס "כס", אך זו טעות דפוס במקום "גם", כפי שמופיע בתניא עצמו.) הדבר נראה קשה, שכן במאמר הראשון בפרשה זו, "ואלה המשפטים", הוסבר שגם דעת תחתון דאצילות — הדעת המקשרת את השכל עם המדות — נקראת "זרע אדם", והיא הגבוהה מבין שתי הבחינות.

7 ואיך גם ד"ע נקי בהמה. אך הענין יובן ממ"ש ע"פ מים רבים⁴⁰ בענין שלעתיד יאמרו ליצחק כי אתה אבינו.^{41,42}

ואיך אפשר שגם דעת שלמעלה תיקרא "בהמה"? אך העניין יובן ממה שמבואר על הפסוק "מים רבים", בעניין [המאמר] שלעתיד יאמרו ליצחק: "כי אתה אבינו".

השאלה נשאלת בפשטות: איך אפשר שגם דעת שלמעלה תיקרא "בהמה"? התשובה מסתמכת על המאמר על הפסוק "מים רבים" בתורה אור, תולדות, העוסק ביצחק, שמעלתו תתגלה לעתיד לבוא, כאשר, כפי שאומרת הגמרא, ישראל יאמרו לו: "כי אתה אבינו".

ורבקה היא מלשון רבקה של שלש בקר⁴³ כו'. והענין כי אף שבחיי אדם דאצי' הוא למעלה מבחיי ביי'ע שנק' בהמה.

ורבקה היא מלשון "רבקה של שלושה בקר" וכי'. והענין הוא שאף שמדרגת אדם שבאצילות היא למעלה ממדרגות בריאה, יצירה ועשיה, הנקראות "בהמה",

רבקה, אשתו של יצחק, קשורה למילה "רבקה" — קבוצת בקר הרתומה יחד שלוש שלוש — ולכן גם שמה מרמז על בעלי חיים שחוברו יחד. ההסבר נפתח בקביעה שמדרגת "אדם" שבאצילות אכן גבוהה מבריאה, יצירה ועשיה, הנקראות "בהמה".

אך יש ב' בחי' מדות⁴⁴ היינו שיש מדות הנמשכים מן השכל ויש מדות שלמעלה מהשכל ונק' טורי חשוכא מדות שבכתר והם נמשכים דוקא ע"י דעת העליון שהוא מקבל מהכתר כי עומד בקו האמצעי תחת הכתר.

אך יש שתי בחינות של מדות: יש מדות הנמשכות מן השכל, ויש מדות שלמעלה מן השכל, הנקראות "טורי חשוכא" — המדות שבכתר. הן נמשכות דוקא באמצעות דעת שלמעלה, המקבלת מכתר, שהרי היא עומדת בקו האמצעי, תחת כתר.

אלא שיש שני סוגים של רגשות: כאלה שנולדים מן השכל, וכאלה שלמעלה מן השכל — המדות שבכתר, הנקראות "טורי חשוכא". הן נמשכות למטה רק באמצעות דעת שלמעלה, העומדת בקו האמצעי, ישירות תחת כתר, ולכן מקבלת ממנו.

8 ויש בחי' דעת שממשיך הבינה אל המדות כו' ובחי' המדות שלמעלה מהשכל נק' בהמה רבה שלמעלה מבחי' אדם.

ויש בחינה של דעת שממשיכה את הבינה אל המדות וכי'. בחינת המדות שלמעלה מן השכל נקראת "בהמה רבה", והיא למעלה מבחינת אדם.

יש גם דעת שממשיכה את הבינה אל הרגשות — הדעת שבאמצעותה ההבנה מולידה רגש. המדות שלמעלה מן השכל נקראות "בהמה רבה", מדרגה גבוהה אפילו מבחינת "אדם".

ואמנם לגבי א"ס ב"ה נק' גם בחי' זו שלמעלה מהשכל בשם בהמה ממש כפשוטו שח"ע נק' עשי' גופנית כנ"ל.

אולם ביחס לאין סוף ברוך הוא, גם מדרגה זו שלמעלה מן השכל נקראת "בהמה" ממש, כפשוטו, שכן החכמה העליונה נקראת "עשייה גופנית", כנזכר לעיל.

אולם ביחס לאין סוף, גם מדרגה זו שלמעלה מן השכל נקראת "בהמה" כפשוטו, כשם שהחכמה העליונה עצמה נחשבת לפניו "עשייה גופנית", כפי שנאמר בקטע התנאי שהובא לעיל: "כולם עשית בחכמה". בדפוס מופיע הקיצור ח"ע, שפירושו חכמה עילאה.

ולכן גם די"ע נקי בהמה וכענין כתר עליון⁴⁵ אע"ג דאיהו אור צח אוכם אוכם הוא^{46,47} כו' ועמ"ש בפי עקב ע"פ ויאכילך את המן⁴⁸ כו':

ולכן גם הדעת העליונה נקראת "בהמה". וכעין ענין כתר עליון: אף שהוא אור צח, הוא שחור, שחור וכו'. וראה מה שנתבאר בפרשת עקב על הפסוק "ויאכילך את המן" וכו'.

לכן גם הדעת העליונה, שבאמצעותה נמשכות המדות הללו, נקראת "בהמה". הדבר דומה לכתר העליון: מצד עצמו הוא "אור צח", אך לפני עילת העילות הוא "שחור"; בדפוס המילה מופיעה פעמיים: "שחור, שחור". ההערה מפנה למאמר על הפסוק "ויאכילך את המן" בלקוטי תורה, עקב, שבו נדרש לשון הרבים "בהמות" כמדרגת "בהמה" שלמעלה מ"אדם" — אהבה רבה שלמעלה מן הדעת המושגת.

בעבודה

אין להעביר יום בלי תורה ומצוות, שכן המעשים של כל יום הם לבוש לנשמה. יש גם לנקות את הלבושים: בתפילה, באמצעות התבוננות שמגלה את הדעת, האדם הופך את מידותיו מחושך לאור, וכך מעלה לה' את התורה והמצוות של היום כולו.

שאלות לשיחה

1. מדוע לבושי הנשמה קשורים לימים, כך שיום שאין בו מצווה מותיר את הלבוש חסר?
2. כיצד היחס שבין משל לנמשל מסביר מדוע המצוות היו צריכות לרדת אל תוך הזמן?
3. מה ההבדל בין "עובד אלקים" לבין מי ש"לא עבדו", וכיצד דימוי עיבוד העורות מבטא זאת?
4. מדוע דווקא בתפילה מתכבסים הלבושים, ומדוע היא נקראת "עולת תמיד"?
5. כיצד הדעת העליונה יכולה להיות למעלה מ"אדם" ובכל זאת להיקרא "בהמה"?

הערות

פסקה 1

1 דין עבד עברי: "שש שנים יעבד, ובשביעית יצא לחופשי חינם". המאמר מפרש את שש שנות עבודתו של העבד כעבודת הנשמה את ה' באמצעות התורה והמצוות.

Exodus 21:2 שמות כ"א:ב'

כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׁבַעַת יֵצֵא לְחֶפְשִׁי חֵנָם:

If thou buy a Hebrew servant, six years he shall serve; and in the seventh he shall go out free for nothing.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

2 שיש הפרש גדול . . כמ"ש בגמרא

הערת קה"ת מפנה Taanit 9b למילים האלה.

Taanit 9b תענית ט"ב

הערת קה"ת

תענית ט, ב.

3 בין עובד אלקים לאשר לא עבדו

"או תראו שוב את ההבדל בין צדיק לרשע, בין מי שעובד את ה' למי שלא עבד אותו". המאמר עוסק בהבחנה שמציב הפסוק בין מי שעובד את ה' לבין מי שהוא צדיק בלבד.

Malachi 3:18 מלאכי ג:י"ח

וְשִׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צַדִּיק לְרָשָׁע בֵּין עֹבֵד אֱלֹהִים לְאִשֶּׁר לֹא עָבָדוּ:

Then shall ye again discern between the righteous and the wicked, between him that serveth G-d and him that serveth Him not.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

4 בין עובד אלקים לאשר לא עבדו הגם שהוא צדיק כמ"ש בגמ'

בר היי שואל את הלל מדוע הפסוק מבחין בין "מי שעובד את ה'" לבין הצדיקים; הלל משיב ששניהם צדיקים גמורים, אך מי ששונה את פרקו מאה פעמים אינו דומה למי ששונה אותו מאה ואחת פעמים. (בהערת קה"ת מצוין תענית ט ע"ב; הקטע מופיע כאן בחגיגה ט ע"ב.)

Chagigah 9b:10 חגיגה ט"ב:י'

אָמַר לָקָה בַּר הִי הִי לְהַלֵּל, מֵאִי דְכַתִּיב: "וְשִׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צַדִּיק לְרָשָׁע בֵּין עֹבֵד אֱלֹהִים לְאִשֶּׁר לֹא עָבָדוּ", הֵינּוּ "צַדִּיק" — הֵינּוּ "עֹבֵד אֱלֹהִים", הֵינּוּ "רָשָׁע" — הֵינּוּ "אִשֶּׁר לֹא עָבָדוּ"! אָמַר לָקָה: "עָבָדוּ" וְ"לֹא עָבָדוּ" — תַּרְוִיחָהּ צַדִּיקִי גְמוּרִי נִינְהוּ, וְאִינוּ דוֹמָה שׁוֹנָה פְּרָקוּ מֵאָה פְּעָמִים, לְשׁוֹנָה פְּרָקוּ מֵאָה וְאַחַד.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

5 לאשר לא עבדו הגם שהוא צדיק כמ"ש בגמ' הובא בתניא

המקור שמצוין הטקסט עצמו. התניא מסביר את דברי הגמרא: באותם ימים היה מקובל לשנות כל פרק מאה פעמים, ולכן הפעם המאה ואחת, שהיא מעבר להרגל, מזכה את האדם בכינוי "מי שעובד את ה'", משום ששינוי הטבע דורש לעורר אהבה לה' באמצעות התבוננות בגדולתו.

Tanya, Likkutei Amarim 15:1-2 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים ט"ו:א-ב'

וְקֻזָּה יוֹבֵן מֵה שְׁכֵתוֹב: "וְשִׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צַדִּיק לְרָשָׁע, בֵּין עֹבֵד אֱלֹהִים לְאִשֶּׁר לֹא עָבָדוּ". שֶׁהַפֶּרֶשׁ בֵּין "עֹבֵד אֱלֹהִים" לְ"צַדִּיק" הוּא,

ש"עובד" הוא לשון הנה - שהוא באמצע העבודה, שהיא המלחמה עם היצר הרע, להתגבר עליו ולגרשו מה"עיר קטנה" שלא יתלבש באברי הגוף, שהוא באמת עבודה ועמל גדול להלחם בו תמיד, והיינו - הפיננסי.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

6 ימים יצרו

"עיניך ראו את גולמי, ועל ספרך כולם נכתבו; ימים יוצרו". המאמר, בעקבות הוזהר, מפרש את ה"ימים" כמי שנעשים לבושים לנשמה.

Psalms 139:16 תהילים קל"ט:ט"ז

גִּלְמִי רָאוּ עֵינֶיךָ וְעַל־סִפְרְךָ כָּל־מִי שֶׁנִּכְתְּבוּ יָמִים יָצְרוּ וְלוֹ אֶחָד בָּהֶם:

Thine eyes did see mine unformed substance, And in Thy book they were all written— Even the days that were fashioned, When as yet there was none of them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קלט, טז.

7 ואברהם זקן . . באינון יומין

"ואברהם זקן, בא בימים, וה' בירך את אברהם בכל". הוזהר מדייק בלשון: אברהם "בא בימים", כשהוא לבוש בימיו.

Genesis 24:1 בראשית כ"ד:א'

וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וְה' בֵּרַךְ אֶת־אַבְרָהָם בְּכָל:

And Abraham was old, well stricken in age; and the L-RD .had blessed Abraham in all things.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Zohar I, 224a זח"א רכד, א

הערת קה"ת

בראשית כד, א. זח"א רכד, א. ראה אוה"ת חיי שרה כרך ד ע' תשפב, א. ובתורת שמואל תרכ"ז ע' לח.

8 הם לבושים הנעשים להנשמה מהתורה ומצות

בהמשך פרשת משפטים אומר אדמו"ר הזקן דבר דומה: הימים הם לבושים, והלבושים הם התורה והמצוות שאדם לומד ומקיים בכל יום. כלבושים האלה האדם יכול לקבל גילוי אלוקות, ואהבה ויראה הנמשכות מן "הארץ העליונה".

הערת קה"ת

וכ"ה לקמן עט, ב הימים הם בחיי לבושים והם לבושי התורה ומצות. וראה בתורת שמואל תרכ"ז ע' לח. מא. שצ"ל מה שייכות ענין לבוש זה להימים.

9 חסר יום א' . . חסרא לבושא

כפי שמצטטת ההערה, אור התורה שואל: "לכאורה אינו מובן; וכי אינו יכול לעשות מחר שתי מצוות? ומה להן ולימים דווקא?" והוא מסביר שהתורה והמצוות כפי שהן למעלה הן אור בהיר, שצריך לקבל ממשות ולרדת מלמעלה מהזמן אל תוך הזמן.

הערת קה"ת

באור"ת שבוועות ע' צא ובפ' פנחס ע' אקצש כ': "דלכאורה אינו מובן הלא יוכל לעשות למחר שתי מצות ומה ענין ליומין דוקא". ומבואר שם כי התומצ' כמה שהן למעלה הן אור בהיר וצריך להתגשם ולבא מלמעלה מהזמן בתוך הזמן ע"ש. וביהל אור ע' תקנז וז"ל: "ואינו מובן כ"כ הטעם, ואפ"ל משום שצ"ל יעבוד כמו עיבוד העוורות כך צריך לכבס הלבושים

life with the L-RD thy G-d; and the souls of thine enemies,
them shall he sling out, as from the hollow of a sling

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמואל-א כה, כט. ראה פ"י הפסוק באוה"ת נ"ך כרך א ע' כט בשם מהרש"א.

16 אבן במרגמה

"צָרֹר אֶבֶן בְּמַרְגְּמָה, כֵּן נוֹתֵן לִכְסִיל כְּבוֹד". המאמר משתמש רק בדימוי:
אבן הקשורה במרגמה יכולה להזריק כלפי מעלה.

Proverbs 26:8 משלי כ"ו:ח

צָרֹר אֶבֶן בְּמַרְגְּמָה כִּי־נוֹתֵן לְכִסִּיל כְּבוֹד:

As a small stone in a heap of stones, So is he that giveth hon-
our to a fool

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ע"פ משלי כו, ח. וראה לעיל לה, ג. בסה"מ תרכ"ז ע' לג מציינ לכהן.

17 במקור החיים

כמצוטט בהערה: "מקור החיים" הוא מדרגת בינה, שבה מאיר גילוי עתיק
— המדרגה הפנימית של כתר — ובה הנשמה קשורה באור אין סוף, כפי
שנאמר בזהר על תרומה. אגרת הקודש, סימן כ"ט, מבארת את "צרור
החיים" ככתר ו"צחצחות". הנשמה מתרוממת למעלה זו באמצעות המצוות.

הערת קה"ת

בסה"מ תרכ"ז ע' לט מציינ ע"ז: "ופי במקור החיים היינו כמ"ש תרומה
קמ"ב ב' הנ"ל וההיא נשמתא אתקשרת באא"ס והו"ע בינה שבה מאיר
התגלות עתיק וכמ"ש בתו"א ע"פ לך לך בענין הוא דא עתיקא ולכן היא
המאירה בגעה"ע, ובאגה"ק סי' כט ד"ה אי"ח עט"ב פ"י בצרור החיים היינו
בבחי' כתר וצחצחות כ"י וכדי להיות הנשמה עולה כ"יכ למעלה זהו ע"י
המצות והיינו כמ"ש בד"ה לבאר ענין שבת שבתון ובד"ה כי ביום הזה יכפר
פ"י הפסוק אני כברוש רענן" עכ"ל.

18 וזהו והיתה נפש אדוני . . ע"י היומין ולבושין דתומ"צ

אור התורה על נ"ך מביא את הקטע הזה, מן "והוא נשמת אדוני צרורה" ועד
"הימים והלבושים דתורה ומצות".

הערת קה"ת

מובא באוה"ת נ"ך כרך א ע' לא.

19 השש שנים הם הזמן שית אלפי שני

שם מצטט אדמו"ר הזקן: "שית אלפי שני הוי עלמא וחד חרוב". השנה
השביעית היא מצב של מנוחה ללא עליות וירידות, ואילו כל ששת אלפי
השנים של העולם הזה הן עליות וירידות של נשמות וגופים. על העליות
הבאות אחר כך נאמר: "ילכו מחיל אל חיל".

הערת קה"ת

ראה גם לקמן צו, א.

20 שית אלפי שני

דברי רב קטינא, בצירוף ברייתא המסייעת להם: כשם שבכל שנה שביעית
משתחררת שנה אחת, כך העולם משתחרר לאלף שנים מתוך שבעת
אלפים. הדבר מקביל ליציאת העבד לחופשי בשנה השביעית.

Sanhedrin 97a:12 סנהדרין צ"א:א

אמר רב קטינא: שית אלפי שני הוי עלמא, וחד חרוב, שְׁנָאֵמֶר: "וְנִשְׁגַּב
ה' לְבַדּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא". אֲבָיִי אָמַר: תְּרִי חֲרֹב, שְׁנָאֵמֶר: "חֲיִינּוּ מִיָּמִים
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יִקְמְנוּ וְנִחְיָה לְפָנָיו".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראש השנה לא, א. סנהדרין צו, א. ראה לקו"ש כח"א ע' 453.

שיתעלו מבירור ק"ג עד שיוכלו להיות בחי' אסה"מ וימים כ"י דאל"כ י"ל הם
מטונפים שיש מצות שלא לשמה וה"ל כמו וכל מלבושי אגאלתי . . וע"כ
דוקא ע"י היומין מתעלים המצות בבחי' והנה סלם" עכ"ל ע"ש בארוכה.
ובשיחת ש"פ ח"י שרה תשכ"ב.

10 והיינו שלבושים אלו

באגרת נאמר אותו רעיון: הנשמה, שהיא נברא, אינה יכולה לשאת את אור
ה"צחצחות" בלי להתבטל, אלא אם כן היא מלוכשת בלבוש שנברא מהארה
מאור זה. באמצעות הלוש, העשוי מתר"ג המצוות, היא יכולה ליהנות מן
הזיו ולחשיגו, כמי שמביט בשמש דרך זכוכית שקופה.

הערת קה"ת

וכ"ה באגה"ק סי' כט (קמט, א).

11 ולאשתאבא בגופא דמלכא

כשה' משיב אליו את רוח הצדיקים, אומר הזהר, הוא מושך אותה לתוכו;
רוח שלא נמצאה ראויה צריכה תחילה להיטהר באש בוערת ולהיתקן "כדי
להיבלע בגוף המלך". המאמר משתמש בביטוי כדי לתאר את התקשרותה
הנעלית ביותר של הנשמה, המושגת באמצעות לבושי התורה והמצוות.

Zohar I, 217b זח"א ר"ז, ב

הערת קה"ת

זח"א ר"ז, ב.

12 ששרשן מאד נעלה מבחי' גופא דמלכא

בסידור מובא ביאור לפרקים נ"ב-נ"ג של ליקוטי אמרים (תניא); ההערה
מפנה לשם בענין שרשרת המצוות נעלה מ"גופא דמלכא".

הערת קה"ת

ראה בסידור בביאור למ"ש בלק"א פנ"ב נ"ג.

13 בד"ה בשעה שהקדימו ישראל

שם מבאר אדמו"ר הזקן את "עת לכל חפץ תחת השמים": אף שהמצוות הן
חפץ ורצון ה', יש להן זמנים קבועים משום שהן "תחת השמים", למטה
ממדרגת התורה, הנקראת "שמים". המצוות מגלות את הרצון וממשיכות
את אור אין סוף למדרגה מסוימת, ואילו התורה מפרסת בדיוק כיצד הגילוי
הזה צריך להתרחש.

הערת קה"ת

לקו"ת במדבר יג, ב.

14 עת לכל חפץ תחת השמים

"לכל דבר יש עונה, וזמן לכל חפץ תחת השמים". המאמר שאליו מתייחס
הטקסט מפרש את "חפץ" כרצון ה' במצוות, הקשורות לזמנים קבועים.

Ecclesiastes 3:1 קהלת ג':א

לְכָל זָמַן וָעֵת לְכָל־חֶפֶץ תַּחַת הַשָּׁמַיִם:

To every thing there is a season, and a time to every purpose
under the heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

15 והיתה נפש אדוני

אביגיל מברכת את דוד שנפש אדוני תהיה צרורה בצרור החיים", ואילו
נפשות אויביו ייזרקו "בתוך כף הקלע". המאמר מסביר שהקשירה היא
המאפשרת לנפש להתרומם למעלה.

I Samuel 25:29 שמואל א כ"ה:כ"ט

וַיָּקָם אָדָם לְרִדְפָּךְ וּלְבַקֵּשׁ אֶת־נַפְשְׁךָ וְהָיְתָה נַפְשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה בְּצִרּוֹר
הַחַיִּים אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ וְאֵת נַפְשׁ אֲיִכֶיךָ יַקְלְעֶנָּה בְּתוֹךְ כַּף הַקֶּלֶעַ:

And though man be risen up to pursue thee, and to seek thy
soul, yet the soul of my lord shall be bound in the bundle of

הערת קה"ת
שה"ש ו, ו.

26 שהם זרע בהמה

"זורעתי את בית ישראל ואת בית יהודה זרע אדם וזרע בהמה". הרחלים הן
"זרע בהמה" — הנשמות שבעולמות בריאה, יצירה ועשיה.

Jeremiah 31:27 ירמיהו ל"א:כ"ז

הנה ימים באים נא־ה' וְזֶרְעִי אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת־בֵּית יְהוּדָה וְזֶרַע
אָדָם וְזֶרַע בְּהֵמָה:

Behold, the days come, saith the L-RD, that I will sow the
house of Israel and the house of Judah with the seed of man,
and with the seed of beast

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

27 רוחצות בחלב

"עיניו כיונים על אפיקי מים, רוחצות בחלב". המאמר מוסיף מילים ולה
לתאור הרחצה.

Song of Songs 5:12 שיר השירים ה':י"ב

עיניו כיונים על־אֶפְיָקֵי מַיִם רִחֲצוֹת בְּחָלָב יִשְׁבּוֹת עַל־מִלָּאָת:

His eyes are like doves Beside the water-brooks; Washed
with milk, And fitly set

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

28 ע"פ שיניך כעדר הרחלים

שם מסביר אדמו"ר הזקן את "כעדר הרחלים" באמצעות "זרע אדם וזרע
בהמה": נשמות אצילות נקראות "אדם", נשמות בריאה, יצירה ועשיה
נקראות "בהמה", וכך גם המלאכים. "ונתתי עשב בשדך לבהמתך" הוא
המשכת הדעת באמצעות משה, הרועה הנאמן, הרוחץ את צאנו; הקטע חוזר
אל המאמר הזה על "שש שנים יעבדו".

הערת קה"ת

לקרית שה"ש לו, ד ואילך.

פסוקה 4

29 "... ובשביעית יצא לחופשי, חינם". המאמר מפרש את השנה השביעית
כאלף השביעי.

Exodus 21:2 שמות כ"א:ב'

כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֶבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׁבִיעִת יֵצֵא לְחֹפְשִׁי חֵנָם:

If thou buy a Hebrew servant, six years he shall serve; and
in the seventh he shall go out free for nothing

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

30 צדיקים אין להם מנוחה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכות בסופה.

31 צדיקים אין להם מנוחה ילכו מחיל אל חיל

מילות הסיום של המסכת: "תלמידי חכמים אין להם מנוחה, לא בעולם הזה
ולא בעולם הבא, כפי שנאמר: 'הולכים מחיל אל חיל'". המאמר קושר
עלייה בלתי פוסקת זו לששת אלפי שנות העבודה.

Berakhot 64a:12-13 ברכות ס"ד א:י"ב-י"ג

אמר רבי תניא בר אשי אמר רב: תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא
בעולם הזה ולא בעולם הבא, שנאמר: "ילכו מחיל אל חיל יראה אל

21 שית אלפי שני דהוי עלמא

רב קטינא: "העולם מתקיים ששת אלפים שנה, ובאלף אחד הוא חרב".
המאמר מזהה את "שש השנים" של העבד עם ששת אלפי השנים הללו.

Rosh Hashanah 31a:8-9 ראש השנה ל"א א:ח-ט'

וְקָמִיפְלִי בְּדָרְבַּי קְטִינָא, דְּאָמַר רַב קְטִינָא: שִׁיתָא אֲלֵפֵי שְׁנֵי הוּהּ עֲלָמָא
וְחַד חֲרֻב, שְׁנָאֵמַר: "וְנִשְׁגַּב ה' לְבָדּוּ בְיוֹם הַהוּא". אָמַר אֲבִי: תְּרִי
חֲרֻב, שְׁנָאֵמַר: "יְחִינּוּ מְיוֹמִים". בְּמוֹסְפֵי דְשַׁבְּתָא מָה הָיוּ אוֹמְרִים?
אָמַר רַב עֲנָן בַּר רַבָּא אָמַר רַב: "הָיוּ לָהּ".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

22 היום לעשותם

"יושמרת את המצווה... אשר אנכי מצווך היום לעשותם". המאמר מפרש
את "היום" כתקופה של ששת אלפי השנים כולה, שבה יש לקיים את
המצוות.

Deuteronomy 7:11 דברים ז':יא

וְשָׁמַרְתָּ אֶת־הַמִּצְוָה וְאֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם
לַעֲשׂוֹתָם:

Thou shalt therefore keep the commandment, and the
statutes, and the ordinances, which I command thee this
day, to do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 3

23 "או תשובו וראיתם בין צדיק לרשע, בין עובד אלקים לאשר לא עבדו".
ההבדל, אומר כעת המאמר, נעוץ ב"עיקוד" הלבושים.

Malachi 3:18 מלאכי ג':י"ח

וְשָׁבַתֶם וּרְאִיתֶם בֵּין צִדִּיק לְרָשָׁע בֵּין עֹבֵד אֱלֹקִים לְאִשֶּׁר לֹא עָבָדוּ:

Then shall ye again discern between the righteous and the
wicked, between him that serveth G-d and him that serveth
Him not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

24 ונתתי עשב

"ונתתי עשב בשדך לבהמתך, ואכלת ושבעת". כאן הפסוק נקרא כמתייחס
לכך שמשנה נתן דעת לנשמות המכוונות "בהמות".

Deuteronomy 11:15 דברים י"א:ט"ו

וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבִהֶמְתְּךָ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ:

And I will give grass in thy fields for thy cattle, and thou
shalt eat and be satisfied

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים יא, טו.

25 כעדר הרחלים

"שינייך כעדר הרחלים שעלו מן הרחצה, שכולם מתאימות". המאמר קורא
את הרחלים שרחצו כנשמות שהרועה טיהר.

Song of Songs 6:6 שיר השירים ו':ו'

שְׁנֵיךָ כְּעֶדֶר הָרְחִלִּים שְׁעָלוּ מִן־הָרְחֶצֶה שְׁכָלָם מִתְאַיְמוֹת וְשָׁכְלָה אֵין
בָּהֶם:

Thy teeth are like a flock of ewes, Which are come up from
the washing; Whereof all are paired, And none faileth among
them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

העולמים". המאמר מייחס מנוחה זו לאלף השביעי.

Mishnah Tamid 7:4 משנה תמיד ז:ד

... בששִׁי הָיוּ אוֹמְרִים (שם צג), ה' מֶלֶךְ גָּאוֹת לְבֶשׁ וְגו'. בַּשֶּׁבֶת הָיוּ אוֹמְרִים (שם צב), מְזֻמֹּר שִׁיר לַיּוֹם הַשֶּׁבֶת, מְזֻמֹּר שִׁיר לַעֲתִיד לְבֹא, לַיּוֹם שֶׁכָּלוּ שָׁבַת מְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים:

The following are the psalms that were chanted in the Temple. 1) On the first day they used to say, "The earth is the L-rd's and the fullness thereof, the world and they that dwell therein" (Psalms 24). 2) On the second day they used to say: "Great is the L-rd and highly to be praised, in the city of our G-d. His holy mountain" (Psalms 48). 3) On the third day they used to say: "G-d stands in the congregation of G-d, in ... the midst of the judges he

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

36 שאין עוד עליי למעלה הימנה

ההערה מפנה לביאורי זוהר של הצמח דקדק על ויצא, עמוד 112, בהקשר של מדרגה שאין עליה גבוהה ממנה.

הערת קה"ת

ראה ביאורו"ז להצ"צ פי ויצא ע"י קיב. ראה גם ד"ה מים רבים תרל"ו פרק עו. בסה"מ תר"מ ח"ב ע' תרצב: מסיום דואלה המשפטים משמע דקאי על אלף השביעי, ומסיום הביאור [עו, ג] משמע דקאי על ימוהמ"ש שיהי כמצות רצונך. ע"ש.

פסקה 6

37 בהמות הייתי עמך

"הייתי חסר דעת ולא ידעתי, הייתי כבהמות עמך". הפסוק הבא ממשיך: "ואני תמיד עמך". התניא מפרש את שני הפסוקים על הנשמה שאינה חשה את הקשר שלה עם ה', אף שהקשר נשאר קיים.

Psalms 73:22 תהילים ע"ג:כ"ב

וְאֲנִי־בָעַר וְלֹא אָדַע בְּהֵמוֹת הָיִיתִי עִמָּךְ:

But I was brutish, and ignorant; I was as a beast before Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עג, כב.

38 בהמות לשון רבים לרמוז כי לפניו ית' כם בחי' דעת עליון הכולל

חור"ג נדמה כבהמות

הציטוט שבטקסט עצמו: לשון הרבים "בהמות" רומזת לכך שבעיני ה' אפילו הדעת העליונה, הכוללת חסד וגבורה, נראית כבהמות וכמעשה גשמי ביחס לאור אין סוף, והיא נקראת "הבהמה הגדולה".

Tanya, Likkutei Amarim 46:14 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים מ"ו:י"ד

[ומה שכתוב "בהמות" לשון רבים, לרמוז - כי לפניו יתברך גם בחינת דעת העליון, הכולל חסד וגבורה, נדמה כבהמות ועשירה גופנית לגבי אור-אין-סוף, כמו שכתוב: "כולם בהמה עשית", ונקרא "בהמה רבה", כמו שנתבאר במקום אחר. והוא שם "ב"ן" בגימטריא "בהמ"ה" שלפני האצילות]:

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

אַלְקִים בְּצִיּוֹן". אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מְרַבִּים שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, שְׁנֵאמַר: "וְכָל בְּנֵיךְ לַמּוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךְ".

R. Hiyya b. Ashe said in the name of Rab[3] : The disciples of the wise have rest neither in this world nor in the world to come; as it is said, "They go from strength to strength, every one of them appeareth before G-d in Zion." R. Eleazar said in the name of R. Hannina: The disciples of the wise increase peace in the world; as it is said, "And all thy children shall be taught of the L-rd ; and great shall be the peace of ... "thy children

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

32 ילכו מחיל אל חיל

"הולכים מחיל אל חיל; כל אחד נראה לפני ה' בציון". זהו הפסוק שהגמרא מביאה על העלייה הבלתי פוסקת של מי שאין להם מנוחה.

Psalms 84:8 תהילים פ"ד:ח'

יֵלְכוּ מִחִיל אֶל־חִיל יִרְאֶה אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן:

They go from strength to strength, every one of them appeareth before G-d in Zion

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

33 חנם בלא מצות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה ספרי בהעלותך יא, ה.

34 חנם בלא מצות

על הפסוק "זכרנו את הדגים שאכלנו במצרים חנם" שואל הספרי כיצד ייתכן שהמצרים נתנו דגים בחנם, בשעה שאפילו תבן לא נתנו; והוא משיב "שיחנם" פירושו בלא מצוות. המאמר מחיל את אותו פירוש על יציאת העבד "חנם".

Sifrei Bamidbar 87 ספרי במדבר פ"ז

זכרנו את הדגה. וכי יש בענין, שהיו המצרים נותנים להם דגים בחנם? והלא כבר נאמר (שמות ז) ואתם לכו עבדו ותבן לא ינתן לכם. אם תבן לא היו נותנים להם בחנם, דגים היו נותנים להם בחנם? - ומה אני אומר חנם - חנם מן המצות: ואת הקשואים. ר' שמעון אומר מפני מה המן משתנה להם לכל דבר שהיו רוצים חוץ מחמשת המינים הללו? משל למלך בשר ודם שמסר בנו לפדגוג, והיה יושב ומפקדו ואומר לו: הנראה שלא יאכל מאכל רע, ולא ישתה משקה רע! ובכל כך היה הבן ההוא מתרעם ...

We remember the fish that we would eat in " (Bamidbar 11:5) Egypt, free": Is it possible that the Egyptians gave them fish free? Is it not written (Shemot 5:18) "And now, go and work, and straw will not be given you": If they did not give them straw free, would they give them fish free? How, then, are we to understand "free"? "Free" of mitzvot. R. Shimon says: The manna would change for them to any flavor they desired, except for (that of) these five things (Ibid "cucumbers, ... melons, leeks

Wikisource (CC-BY-SA) • Sifrei by Rabbi Shraga Silverstein (CC-BY)

35 מנוחה לחיי העולמים

המשנה האחרונה במסכת תמיד: בשבת היו הלוויים שרים "מזמור, שיר ליום השבת" — שיר לעתיד לבוא, "ליום שכולו שבת, מנוחה לחיי

39 זרע אדם

"וורעתי את בית ישראל ואת בית יהודה זרע אדם זרע בהמה". נשמות אצילות הן "זרע אדם", ונשמות בריאה, יצירה ועשייה הן "זרע בהמה".

Jeremiah 31:27 ירמיהו ל"א:כ"ז

הנה ימים באים נא־ה' וְזֶרְעִי אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת־בֵּית יְהוּדָה זֶרַע אָדָם וְזֶרַע בְּהֵמָה:

Behold, the days come, saith the L-RD, that I will sow the house of Israel and the house of Judah with the seed of man, and with the seed of beast

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 7

40 ממ"ש ע"פ מים רבים

במאמר ההוא מוסבר שיצחק, "צחוק", הוא התענוג שיתגלה לעתיד לבוא, והוא נמשך באמצעות רבקה, אשתו: נפש הבהמית, ששורשה בבהמות המרכבה נעלה מאוד. בפסוקה זו רבקה, קבוצת הבקר המחוברים יחד, נקראת "בירור שם ב"ן", שערכו בגימטריה כערך המילה "בהמה".

הערת קה"ת

לעיל פ' תולדות.

41 יאמרו ליצחק כי אתה אבינו

בעתיד יאמר ה' לאברהם ולאחר מכן ליעקב: "בניכם חטאו", וכל אחד מהם ישיב: "יימחו על קדושת שמך"; יצחק יתחנן בעד ישראל, והם יאמרו לו: "כי אתה אבינו". יצחק יפנה אותם אל ה'.

Shabbat 89b:4-5 שבת פ"ט ב:ד"ה

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מאי דכתיב: "כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמהך" — לעתיד לבא יאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם: בנך חטאו לי. אמר לפניו: רבונו של עולם, ימחו על קדושת שמהך. אמר: אימר לקה לי יעקב דהנה לקה צער גידול בנים, אפשר דבעי רחמי עליהו. אמר לקה: בנך חטאו. אמר לפניו: רבונו של עולם, ימחו על קדושת שמהך. אמר לא בסבי טעמא ולא ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת פט, ב.

42 כי אתה אבינו

"כי אתה אבינו, כי אברהם לא ידע אותנו וישראל לא הכירנו". הגמרא קוראת את המילים הפותחות כאמירה שתיאמר בעתיד ליצחק, שיתחנן בעד ישראל ויפנה אותם אל ה'.

Isaiah 63:16 ישעיהו ס"ג:ט"ז

כִּי־אַתָּה אֲבִינוּ כִּי אֲבִרְהָם לֹא יָדַעְנוּ וְיִשְׂרָאֵל לֹא יָכִירְנוּ אַתָּה ה' אֲבִינוּ גֹאֲלֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ:

For Thou art our Father; for Abraham knoweth us not, and Israel doth not acknowledge us; Thou, O L-RD, art our Father, Our Redeemer from everlasting is Thy name

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

43 רבקה של שלש שלש בקר

המשנה על המחיצות שסביב הבורות מתירה פרצות "כמלוא שתי רבקות של בקר, שלוש שלוש", בלשונן של רבי מאיר. המאמר מסתמך על המילה

"רבקה", שפירושה קבוצת בעלי חיים הרתומים יחד.

Eruvin 17b:17-18 עירובין י"ז ב:י"ז-י"ח

גובהן עשרה טפחים, ורוחבן ששה ועוביין כל שהוא. וביניהן כמלא שתי רבקות של שלש שלש בקר, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: של ארבע, קשורות ולא מותרות, אחת נקנסת ואחת יוצאת.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

עירובין יז, ב. ראה לעיל יח, א. אוה"ת פי קרח ע' תשטו.

44 יש בי בחי' מדות

ההערה אומרת ששני סוגי המדות — הנמשכות מן השכל ואלה שלמעלה ממנו — מבוארים בשער האמונה של אדמו"ר האמצעי, מפרק 68 ואילך.

הערת קה"ת

נתבאר שער האמונה לאדה"א פס"ח ואילך. שער היחוד פכ"ה.

פסוקה 8

45 כתר עליון

המילים כאן מצטטות את Tikkunei Zohar, Tikkun 70 · 120a:5-6. הקטע מופיע למטה.

Tikkunei Zohar, Tikkun 70 · 120a:5-6 תקו"ז תיקון ע

... אדם, אית אדם דלית ספירה דלא אתקריאת אדם, אכל אדם קדמא עלאה דכלהו, כתר עליון, סתים וטמיר, סתים דכל סתימין, עלת העלות, קדמון לכל קדומים, בגין האי אדם קדמון אתמר בעלת העלות, ואהיה אצלו אמן, ולהיהו קדמון אמר (בראשית א כו) נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, אנת יהיב כל ציורין וכל דיוקנין וכל תקונין סתימין, וכל אברין דכל מינין, ואנת (ג"א ואנא) יהיב חילא בקה דאשתמוצענא (דישמוצע) בקה, דאם לא יהיב לקה שכל הא לא יכול ...

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

הערת קה"ת

ת"ז ת"ע (קלה, ב).

46 אוכם אוכם הוא

ההערה מציינת שהמילה "שחור" מופיעה כאן פעמיים, ושלוקטי תורה מצטט את המאמר באותו אופן בביאור "זאת חוקת". שם, ביחס לאור אין סוף, גם הכתר נקרא "חושך": "אף שהוא אור צח, הוא שחור, שחור לפני עילת העילות".

הערת קה"ת

ב"פ אוכם, כן הובא גם בלקו"ת ביאור זאת חקת ס"ה.

47 כתר עליון אע"ג דאיהו אור צח אוכם אוכם הוא

בתיקון 70: "הכתר העליון, אף שהוא אור קדמון, אור טהור ואור זוהר, שחור הוא לפני עילת העילות". המאמר מחיל זאת על הדעת העליונה.

Tikkunei Zohar 135b:1 תקוני זוהר קל"ה ב:א'

דאינון י"א, על כל ספירה וספירה, ואינון י"א מן (דברים ו ד) הנה א להינו הנה א הך, בא אתקרי א"ל עליון, ב"י יהו"ה, וכן בא אתקרי אלהינו אהייה אלקיים אדניי וקא אוקמוה. ועוד כתר עלאה אף על גב דאיהו אור קדמון אור צח ואור מצוץצח, איהו אוכם קדם עלת העלות, וכל חיליו תליו מניה אתמר בהון (שיר ה יא) קווצותיו תלמלים שחורות כעורב, לית נהורא קיימא קמי נהוריה, דכלהו נהורין אתחשקאן קמיה.

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

48 ויאכילך את המן

"הוא עינה אותך והרעיב אותך, והאכיל אותך את המן". ההערה מפנה למאמר על פסוק זה בלקוטי תורה, עקב, שבו נקרא הריבוי "בהמות" כמדרגה של "בהמה" שלמעלה מן האדם.

Deuteronomy 8:3 דברים ח:ג

וַיַּעֲנֶה וַיַּרְעִבֶךָ וַיֹּאכֶלְךָ אֶת־הַמָּן אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּ אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִיעָךָ כִּי לֹא עַל־הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יַחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל־כָּל־מוֹצָא פִּי־הִי יַחְיֶה הָאָדָם:

And He afflicted thee, and suffered thee to hunger, and fed thee with manna, which thou knewest not, neither did thy fathers know; that He might make thee know that man doth not live by bread only, but by every thing that proceedeth out of the mouth of the L-RD doth man live

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Wikisource (CC-BY-SA); Sifrei by Rabbi Shraga Silverstein (CC-BY); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. [/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/)

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/torah-ohr/mishpatim/3/](https://likuteitorah.com/he/torah-ohr/mishpatim/3/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק